

De la români pentru români, de la frați pentru frați: Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român

From Romanians to Romanians, from Brothers to
Brothers: *The Transylvanian Association for Romanian
Literature and Culture of the Romanian People*

Ioana Nistor

¹“Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania

Abstract

‘The Transylvanian Association for Romanian Literature and Culture of the Romanian People’ was established in 1861, Sibiu. The Association had a remarkable activity on cultural, social, and economic grounds for the emancipation of the Romanian people oppressed by the Austro-Hungarian Monarchy. Its main objective was the cultural progress, by unifying the literary Romanian language and spelling, cultural conferences and symposiums, scholarships for the Romanian students, the establishment of the Association’s Library in Sibiu, printing books, editing the first Romanian Encyclopaedia.

Keywords: Transylvania; ASTRA; culture; progress; freedom; emancipation.

De la români pentru români,
de la frați pentru frați:
Asociația Transilvană pentru Literatura
Română și Cultura Poporului Român

Ioana Nistor

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Produs al conștiinței de neam și al dorinței unității naționale, asociațiile culturale românești și-au adus un aport deosebit la „idealul național”, aflându-se „în primele rânduri ale luptei pentru făurirea unității statale”¹.

157 de ani s-au scurs de la înființarea „Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” și, privind din perspectiva istorică, aceasta parcurge un moment de mare importanță pentru istoria politică și culturală a poporului român. Pe teritoriul Transilvaniei istorice, ASTRA a depus o activitate remarcabilă în slujba emancipării culturale și economice a poporului român, debutând într-o perioadă în care politica de deznaționalizare forțată și sistematică se manifesta prin refuzul drepturilor și libertăților pe seama națiunilor asuprite din monarhie. Acronimul ASTRA, atât de familiar și atât de utilizat, provine de la două cuvine: „asociație” și „transilvană”², organism înființat la 23

---

¹ Victor V. Grecu, *Idealul unității naționale în presa românească* (Cluj-Napoca: Dacia, 1996), 153.

² Sándor Bíró, *The Nationalities Problem in Transylvania, 1867-1940. A Social History of the Romanian Minority Under Hungarian Rule, 1867-1918, and of the Hungarian Minority Under Romanian Rule, 1918-1940* (New York: Boulder, 1992), 287.

octombrie/4 noiembrie 1861, din inițiativa lui Ioan Cavaler de Pușcariu, Andrei Șaguna, George Barițiu și Timotei Cipariu, „pentru literatura și cultura poporului român”. ASTRA a contribuit la păstrarea și dezvoltarea patrimoniului cultural și spiritual al tuturor românilor, fiind și unul din elementele fundamentale care au stat la baza Marii Uniri din 1918, ideal perceput drept „cel mai mare bine, ce am fi putut dori: Unirea politică a neamului nostru”³, prin dezvoltarea fundamentului popular al culturii românești din Ardeal, Banat și Bucovina, prin stimularea literaturii române și dezvoltarea culturii poporului român. „ASTRA” a cunoscut o largă întindere în teritoriu, prin apariția secțiunilor, regionalelor și despărțămintelor, iar „baza socială a întregii mișcări naționale trebuie să fie în mod necesar țărănimea, aceasta fiind capabilă să ofere un suport temeinic acțiunii politico-naționale”⁴. Progresul cultural al românilor a fost principala direcție de acțiune a despărțămintelor, o condiție esențială pentru conservarea ființei naționale grav amenințate în condițiile politicii de deznaționalizare practicate de către autoritățile statului maghiar. „Rezistența” românească în fața politicii maghiare extrem de agresivă și abilă, depindea în mod covârșitor de menținerea și consolidarea unității culturale, având în vedere faptul că din iulie 1894, activitatea Partidului Național Român a fost interzisă.

Adunările generale „veritabile organisme democratice de manifestare a vieții publice, de exprimare a societății civile românești”⁵, au reprezentat o formă fundamentală a activității asociațiilor regionale, desfășurate anual în altă localitate. În 1896, în Adunarea generală (Lugoj), Alexandru Mocioni evidenția

---

³ A. Bârseanu, R. Simu, „Raportul general al Comitetului central al Asociațiunii asupra lucrărilor sale și a secțiunilor acesteia în anul 1919”, *Transilvania* 5-9 (1920): 548.

⁴ Ioan Bolovan, *Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român 1863-1918. Contribuții monografice* (Cluj-Napoca: Dacia XXI, 2011), 62.

⁵ *Istoria Transilvaniei*, vol. III. (De la 1711 până la 1918), ed.: Ioan-Aurel Pop et al. (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2008), 558.

importanța activității culturale a ASTREI: „Noi pricepem cu toții, că pentru un popor luptă mai nobilă decât lupta pentru cultura sa proprie nici că se poate închipui”.⁶ În 1911, la Adunarea Generală de la Blaj au participat peste 30.000 de români. Apogeul activismului cultural și politic al „ASTRA” a fost reprezentat de acest jubileu de anvergură națională, consacrat aniversării a 50 de ani de la crearea Astrei, ca o „repetiție generală” a viitoarei Adunări de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918, și care făcea cunoscut faptul că „demersul politico-național a fost, așadar, opera elitei intelectuale românești din Transilvania”.⁷

Orientarea consecventă pentru realizarea unității culturale a românilor este ilustrată și de grija deosebită pentru cultivarea și promovarea limbii române și a scrierii românești unitare, după cum afirma în 1890, președintele ASTRA Ioan Micu-Moldovan: „Românul mai mult a luptat pentru limba decât pentru viața sa, este adevăr istoric în deplină puterea cuvântului”.⁸ Liderii aștrști au conștientizat faptul că viața națiunii române trebuie inclusă în circuitul valoric al modernității și pleiada culturală a „ASTRA” s-a afirmat prin acțiunile „hotărâtoare asupra vieții românești din Monarhia habsburgică și apoi austro-ungară, și prin expansiune asupra societății românești în ansamblul ei”.⁹ Prin proiectele culturale cu impact social, ASTRA devine „principalul focar de unde iradia o cultură românească, lucru dovedit [...] prin faptul că sub îndrumarea și controlul ei se desfășura activitatea culturală în peste 3500 de sate din întreg teritoriul austro-ungar unde locuiau români”.¹⁰ Sub conducerea comitetului condus de C. Diaconovici,

---

⁶ *Gazeta Transilvaniei* 180 (1890): 2.

⁷ Liviu Maior, *Habsburgi și români. De la loialitatea dinastică la identitate națională* (București: Enciclopedică, 2006), 227.

⁸ *Gazeta Transilvaniei* 180 (1890): 1.

⁹ Dumitru Acu, „1 Decembrie – Ziua Națională a României și Ziua ASTREI” în *Marea Unire din 1918, ideal al tuturor românilor. 1918-2003*, ed.: Alexandru Roz (Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2004), 64-68.

¹⁰ Ioan Godea, *Ziarul „Românul” din Arad și aspecte ale problemei naționale din Transilvania (1911-1918)* (Timișoara: Editura de Vest, 2001), 35.

între anii 1898-1904, Asociația a tipărit în 3 volume, tiraj de 3000 exemplare, o monumentală lucrare enciclopedică, prima de acest fel în limba română, despre care Diaconovici spunea: „Din parte-mi n-a lipsit nici bunăvoința, nici stăruințele serioase. Timp de 8 ani am muncit neînterupt și cu cea mai mare încordare a puterilor mele, luptând cu nenumerate greutăți morale și materiale, și prin o activitate neobosită”.¹¹ Importanța editării, valoarea documentară și originalitatea este reliefată chiar din anul 1904: „cred că lucrarea noastră [...] este un început un început bun, care în viitor va pute fi dezvoltat și perfecționat cu multă înlesnire și care și păn' atunci va pute contribui în măsură mare la lățirea cunoscințelor folositoare în sinul poporului nostru”.¹²

În 1900, ASTRA a inițiat publicarea colecției „Biblioteca poporală”, în scopul „de a da poporului nostru de la țară o lectură bună și ieftină, care să dezvolte în el gustul de citire, să-i deie distracție și instrucțiuni folositoare și, totodată, să-i ridice și nobiliteze simțul și judecata morală”. Lucrările cunoșteau tiraje sporite de la an la an, cuprinzând cărți de istorie, literatură, religie, economie, agricultură. În 1911 s-au publicat 165.000 de exemplare, dintre care 11.000 au fost distribuite gratuit țăranilor, contribuind la „educarea în spirit național a multor generații”.¹³ Revista „Transilvania” afirmă apărarea intereselor naționale și sociale a românilor transilvăneni, publicând izvoare istorice, informații bibliografice, studii și cercetări, colecții de documente,¹⁴ axându-se sub auspiciul: „«îndemnuri» vreau să fie și paginile «Transilvaniei», «îndemnuri» la viață conștientă națională, pentru promovarea

---

¹¹ Dr. C. Diaconovici, „Enciclopedia Română. Raport despre terminarea publicațiunii, prezentat Comitetului central al „Asociațiunii”, în Ședința sa din 31 martie 1904”, *Transilvania* 2 (1904): 53.

¹² Ibidem.

¹³ *Istoria Transilvaniei*, vol. III. (De la 1711 până la 1918), ed.: Ioan-Aurel Pop et al. (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2008), 556.

¹⁴ Ion Hangiu, *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)* (București: Institutul Cultural Român, 2004), 314.

culturii în popor și în clasa intelectualilor, «îndemnuri» spre o soartă mai bună, pe care o merităm, dar pe care trebuie să ni-o și știm câștigă”.¹⁵ La 1 decembrie 1918, redactorii revistei consemnau „în zile de bucurie, în zile de înălțare a sufletelor”, decizia „epocală” de unire a românilor, având pe deplin speranța că „Neamul nostru, liber de cătușile ce-l țineau înlănțuit până acum, se poate desvolta neîmpiedicat pe toate teremele și poate dovedi lumii, cu cât este în stare a contribui la progresul general al omenimei, în urma însușirilor prețioase, cu care e înzestrat”.¹⁶ Atenția acordată cultivării limbii române a reprezentat o acțiune comună de colaborare în ceea ce privește concepția unitară a instrumentelor fundamentale „cu îndatorirea de a regula ortografia și de a face dicționarul și gramatica limbii românești”¹⁷.

Atunci când vorbim despre ASTRA și despre ACADEMIE, ne amintim emoționantul elogiu al lui Timotei Cipariu: „Căci nici o durere nu poate să se asemene cu aceea când își vede omul nu numai pieirea sa, că vede deodată și pieirea unei patrii, a unei națiuni întregi, fără nici o sperare de ridicare din acea pieire [...] să ne adunăm, la părinții noștri cu acea mângâiere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am mai fi demni de a ne numi fiii lor: *limba românească*”¹⁸. Împlinirile și realizările „ASTRA” sunt consemnate cu doi ani înainte de primul război mondial, în anul 1912, când ASTRA avea „13.022 de membri, cu 67 de despărțăminte (1911), care au organizat 714 adunări populare la care au participat 150.000 de persoane”¹⁹. Astfel, structural, adunările populare au fost: 218 acțiuni culturale, sociale, morale și religioase, 86 acțiuni financiare, 15 adunări lingvistice și literale, 26 de întâlniri axându-se pe industrie sau comerț, 29 de întâlniri axate pe domeniul sănătății

¹⁵ „Pornind din nou la drum”, *Transilvania* 1-2 (1924): 8-9.

¹⁶ „După adunarea dela Alba-Iulia”, în *Transilvania* 1-12 (1918): 1-2.

¹⁷ *Analele Academiei Române*, Seria II, tomul XXXIX, 1916-1919 (București: Librăriile „Cartea Românească” și Pavel Suru, 1921), 202.

¹⁸ Timotei Cipariu, *Discursuri* (Cluj-Napoca: Dacia, 1977), 61.

¹⁹ Sándor Bíró, *The Nationalities Problem in*, 289.

și igienei, 42 de adunări pe probleme juridice.²⁰ Lectorii și oratorii erau preoți, profesori sau avocați, iar specialiștii în economie au ținut 87 de prelegeri în 45 de localități. S-au organizat 18 cursuri de alfabetizare cu 430 de persoane. S-au promovat expoziții și distribuții de pamflete. În 1911, ASTRA deținea un impresionat număr de 442 biblioteci publice, un total de 26.335 de volume și a editat în același an, un număr de 15.000 de publicații, din care 11.961 exemplare erau destinate cititorilor tineri. Biblioteca ASTRA era organizată în conformitate cu sistemul Bibliotecii Academiei Române din București. Financiar, trezoreria „ASTRA” avea 958.587 coroane și 31 de fileri, incluzând „O sumă semnificativă au fost cele 10.000 de coroane, donate de Vasile Stroescu pentru înființarea unei biblioteci în beneficiul studenților români de la Universitatea din Cluj-Napoca”²¹.

„Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” reprezintă o ctitorie a națiunii române, cu o implicare clară, dinamică și fructuoasă în decursul evenimentelor cruciale ale istoriei, conlucrând deschis și cu implicații majore cu toate celelalte asociații și societăți culturale, îndeplinindu-și pe deplin obiectivele: emancipare socială, economică, politică și culturală, după cum afirma Vasile Goldiș: „Gândul tuturor, cari au înființat «Asociațiunea» [...] a fost îndrumarea pe calea desăvârșirii a națiunii române, ca astfel ea să-și îndeplinească misiunea tuturor neamurilor de progres în lume, înfrățirea noroadelor supt legea dreptății, care este mai vârtos cheazășuită prin iubirea deaproapelui, propovăduită de Mântuitorul.”²²

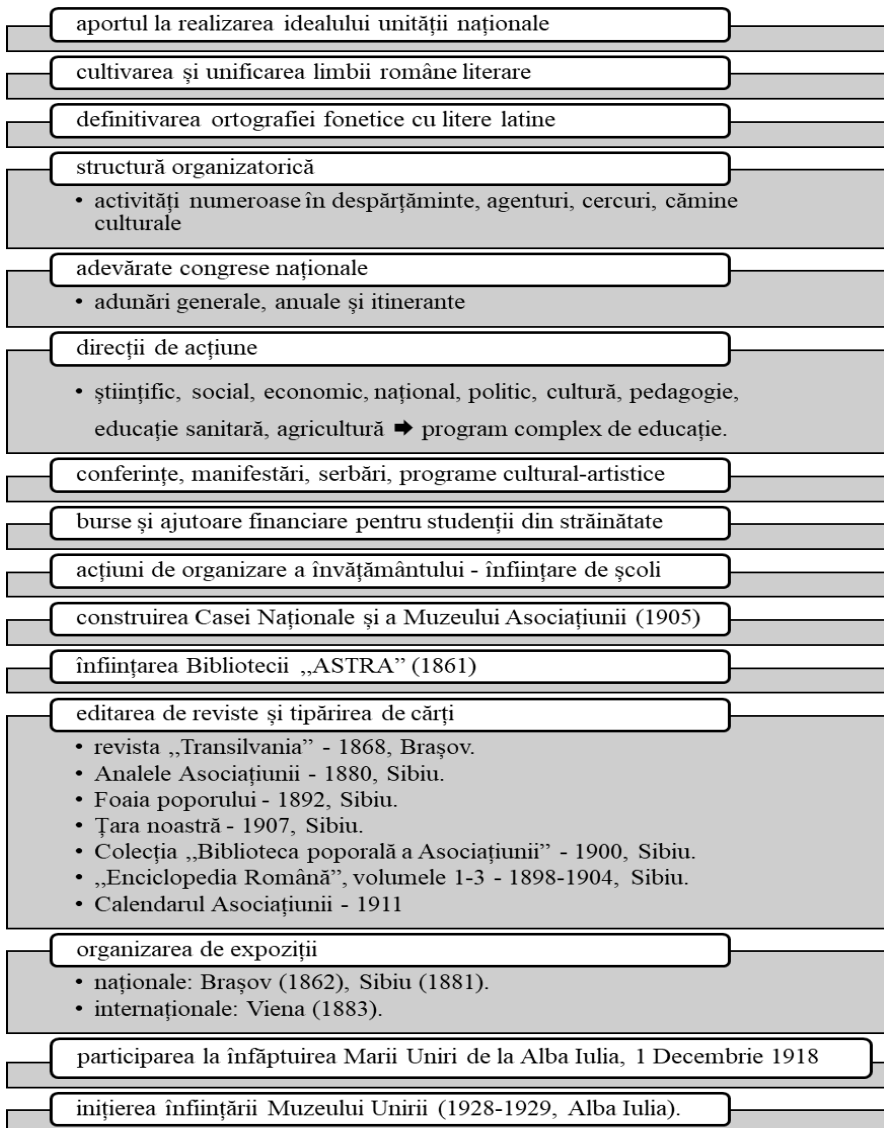
Într-o încercare de sistematizare, varietatea inițiativelor și activităților culturale ale Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (în perioada 1861-1918) poate fi prezentată schematic (Fig. 1):

---

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Vasile Goldiș, „Spre țel”, în *Transilvania*, anul 55, 1924, nr. 1-2, 1.

Fig. 1. Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – inițiative culturale

Bibliografie

Periodice

Analele Academiei Române [Annals of the Romanian Academy] Seria II, tomul XXXIX, 1916-1919. București: Librăriile „Cartea Românească” și Pavel Suru, 1921.

Andrei Bârseanu, Romul Simu. *Raportul general al Comitetului central al Asociațiunii asupra lucrărilor sale și a secțiunilor acesteia în anul 1919* [General Report of the Central Committee of the Association on its works and its sections in 1919]. *Transilvania* anul LI 5-9 (1920): 548.

Corneliu Diaconovici. Enciclopedia Română. Raport despre terminarea publicațiunii, prezentat Comitetului central al „Asociațiunii”. In *Ședința sa din 31 martie 1904* [The Romanian Encyclopedia. Report on the completion of the publication, submitted to the Central Committee of the "Association", at its meeting of March 31, 1904]. *Transilvania* anul XXXV 2 (1904): 53.

„După adunarea dela Alba-Iulia” [After the Assembly of Alba-Iulia]. *Transilvania* anul XLIX 1-2 (1 decembrie 1918): 1-2.

Gazeta Transilvaniei anul LIX 180 17(29) august 1890.

„Pornind din nou la drum” [Starting Again on the Road]. *Transilvania* anul 55 1-2 (1924): 8-9.

Vasile Goldiș, „Spre țel” [Towards the Goal]. *Transilvania* anul 55 1-2 (1924): 1.

Volume de specialitate

Acu, Dumitru. „1 Decembrie – Ziua Națională a României și Ziua ASTREI” [1 December – The National Day of Romania and of ASTRA]. În *Marea Unire din 1918, ideal al tuturor românilor. 1918-2003*, ed. Alexandru Roz, 64-68. Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2004.

Bíró, Sándor. *The Nationalities Problem in Transylvania, 1867-1940. A Social History of the Romanian Minority Under Hungarian Rule*,

- 1867-1918, and of the Hungarian Minority Under Romanian Rule, 1918-1940. New York: Boulder, 1992.
- Bolovan, Ioan. *Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român 1863-1918. Contribuții monografice* [The National Association of Arad for the Culture of the Romanian People 1863-1918. Monographic Contributions]. Cluj-Napoca: Dacia XXI, 2011.
- Cipariu, Timotei. *Discursuri* [Speeches]. Cluj-Napoca: Dacia, 1977.
- Godea, Ioan. *Ziarul „Românul” din Arad și aspecte ale problemei naționale din Transilvania (1911-1918)* [The ‘Romanian’ Newspaper from Arad and Aspects of the National Issue in Transylvania (1911-1918)]. Timișoara: Editura de Vest, 2001.
- Grecu, Victor V. *Idealul unității naționale în presa românească* [The Ideal of National Unity in the Romanian Press]. Cluj-Napoca: Dacia, 1996.
- Hangiu, Ion. *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)* [The Dictionary of the Romanian Literary Press (1790-2000)]. București: Institutul Cultural Român, 2004.
- Pop, Ioan-Aurel, Thomas Năgler, András Magyar, ed. *Istoria Transilvaniei* [The History of Transylvania] vol. III. (De la 1711 până la 1918). Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2008.
- Maior, Liviu. *Habsburgi și români. De la loialitatea dinastică la identitate națională* [Habsburgs and Romanians. From Dynastic Loyalty to National Identity]. București: Enciclopedică, 2006.